

LIETUVIŲ ATGIMIMO ISTORIJOS STUDIJOS

14

*Vytautas Jogėla.
Vilniaus Romos katalikų
dvasinė akademija
1833 – 1842 metais:
organizacija ir veikla*

1997

LIETUVIŲ
ATGIMIMO ISTORIJOS
STUDIJOS

Skiriu Mamai

LIETUVIŲ ATGIMIMO ISTORIJOS STUDIJOS

14

*Vytautas Jogėla.
Vilniaus Romos katalikų
dvasinė akademija
1833–1842 metais:
organizacija ir veikla*

VILNIUS

Eugrimas

1997

UDK 947.45

Li-191

REDAKCINĖ KOLEGIJA:

Antanas Kulakauskas

Česlovas Laurinavičius

Raimundas Lopata

Egidijus Motieka (vyriausiasis redaktorius)

Vladas Sirutavičius

Darius Staliūnas

Giedrius Subačius

Antanas Tyla

*Autorius dėkoja Lietuvos Respublikos
švietimo ir mokslo ministerijai,
Lietuvių katalikų mokslo akademijai,
Lietuvos istorijos institutui,
prelato Juozo Prunskio fondui,
prisidėjusiems prie knygos išleidimo*

© Vytautas Jogėla, 1997

© Lietuvos istorijos institutas, 1997

© Lietuvių Atgimimo istorijos studijos, 1997

ISSN 1392-0391

ISBN 9986-752-23-X

TURINYS

PRATARMĖ	8
ĮVADAS	10
Istoriografija	11
Šaltiniai	13
Atsiminimai	14
Archyvai	15
RUSIJOS VALDŽIA IR KATALIKAI XVIII AMŽIAUS PABAIGOJE -- XIX AMŽIAUS PRADŽIOJE	17
Rusijos aristokratija ir katalikybė	17
Valdžios siekiai	19
Katalikų Bažnyčios valdymas	21
Katalikų apibūdinimas	24
AKADEMIJOS ĮSTEIGIMAS	26
Universiteto uždarymas	26
Akademijos pradžia	33
Dėstytojų parinkimas ir mokslo disciplinos	43
Mokslo vardų ir laipsnių suteikimas	53
Patalpos	54
Pirmieji mokslo metai	57
AKADEMIJOS PERSONALO KAITA	61
Rektoriai	62
Profesoriai	66
Adjunktai	69
Kalbų dėstytojai	74
Inspektoriai ir jų padėjėjai	76
Dvasios tėvai, arba kapelionai	78

AKADEMIJOS ALUMNAI IR JŲ STUDIJOS	80
Įstojimas	81
Akademijos klierikų gyvenimo sąlygos	84
Studijos	91
Klierikų kilmė	93
Tautinis klausimas	96
MOKYMAS IR MOKSLAS	100
Mokymas ir jo programos	100
Šventojo Rašto katedra	102
Dogminė, moralinė ir pastoralinė teologija	105
Bažnyčios istorija ir kanonų teisė	106
Homiletika	109
Logika ir moralės filosofija	110
Lenkų literatūros istorija	111
Visuotinė ir Rusijos istorija	112
Rusų literatūra ir kalba	115
Lotynų literatūra ir graikų kalba	116
Hebrajų kalba	117
Prancūzų kalba	117
Vokiečių kalba	118
MOKSLINIAI DARBAI	119
Dėstytojų moksliniai darbai	121
Vadovėlių rengimas	123
Pamokslų rinkinių rengimas	124
Straipsniai	125
Mokslo laipsnių suteikimas	126
Daktaro laipsnio suteikimas	129
AKADEMIJOS REFORMOS	134
Akademija ir seminarijų reformos	134
Akademijos iškėlimas į Peterburgą	140
Sudie, Tėvyne	144

IŠVADOS	148
PRIEDAI	150
Akademijos klierikų sąrašas	150
Akademijos personalo sąrašas	176
ŠALTINIAI IR LITERATŪRA	180
Naudoti archyvų ir bibliotekų rankraščių fondai	180
Skelbti šaltiniai	182
Literatūros sąrašas	183
TRUMPINIAI	190
SUMMARY	191
STRESZCZENIE	205
ASMENVARDŽIŲ RODYKLĖ	219
VIETOVARDŽIŲ RODYKLĖ	230

tris autorius, kurių veikalus panaudojo savo paskaitoms. Tai – J. L. Vincentas⁴⁴, J. C. Likawetz⁴⁵ ir Josephas-Marie de Gérando⁴⁶. Pastarojo autoriaus pavardę savo programoje nurodė ir K. Lenartavičius⁴⁷, paskaitas skaitęs iš savo veikalo rankraščio. Kaip teigia buvęs Akademijos auklėtinis L. A. Jucevičius, jis pasižymėjo “puikiu ir labai retu talentu”⁴⁸.

F. Ustšickio nei paskaitų, nei programų rasti nepavyko.

Po reformos logika buvo dėstoma trečiajam, moralės filosofija – ketvirtajam kursui, po dvi valandas per savaitę.

Lenkų literatūros istorija Profesoriaus L. Borovskio paskaitų užrašų išliko mažai, tėra išspausdinti keli įvadinio kurso puslapiai⁴⁹. Spausdintose programose nenurodytas netgi vadovėlio autorius, tik pirmųjų metų programų rankraštyje pažymėtas Varšuvos universiteto profesoriaus Felikso Bentovskio (Bentowski) vadovėlis⁵⁰. Šis vadovėlis labai panašus į bibliografinę enciklopediją. Čia ne tik apibūdinama literatūra ir rašytojai, bet ir nurodomi kiti autoriai, rašę lenkiškai. Jame yra politikai, tiksliesiems mokslams, teisei, teologijai ir filosofijai skirti skyriai. Pats F. Bentovskis buvo labai nepatenkintas vadovėliu. 1837 m. jis tarėsi su Vilniaus spaustuvininku J. Zavadskiu dėl antrojo papildyto leidimo⁵¹, tačiau šis taip ir nepasirodė. Reikėtų pridurti, kad F. Bentovskio vadovėlis buvo pirmas tokio pobūdžio veikalas visoje Lenkijos Karalystėje.

⁴⁴ J. L. Vincent, *Principes de Philosophie morale et politiques*, Paris, 1817.

⁴⁵ J. C. Likawetz, *Elementa Philosophiae in usum auditorum...*, vol. 1 – 5, Brünn, Grätz, 1813 – 1820.

⁴⁶ J. M. de Gérando, *Du perfectionnement moral et de l'éducation de soi-même*, Paris, 1826.

⁴⁷ *Conspectus praelectionum in academia ecclesiastica Romano-Catholica Vilenensi per trienium ab idibus sextilibus A. MDCCCXXXV d.d. pridie kal. quintiles A. MDCCCXXXVI habendarum*, PCVIA, f. 46, ap. 4, b. 22, l. 6.

⁴⁸ L. A. Jucevičius, *Mokytis žemaičiai*, p. 88.

⁴⁹ L. Borowski, “Wstęp do historii literatury polskiego”, in: *Uwagi nad poezją i wymową i inne pisma krytycznoliterackie*. wybrał i opracował Stanisław Buśka-Wroński, Warszawa, 1972, s. 144 – 149.

⁵⁰ F. Bentowski, *Historia literatury polskiej*, t. 1 – 2, Warszawa, Wilno, 1814.

⁵¹ *Materiały do dziejów literatury i Oświaty na Litwie i Rusi*, t. 2, Wilno, 1937, s. 316.

Paskaitų turinys pateiktas tik 1834-1837 m. programose. Pirmaisiais Akademijos veiklos metais dėstytojai rašydavo platesnes programas, o vėliau jose liko tik vienas sakiny, kad skaitoma lenkų literatūros istorija. Profesorius puikiai suprato, kad bet kuriuo momentu šis kursas gali būti panaikintas.

Pagal 1834 m. gegužės mėn. pateiktą programą L. Borovskis lenkų literatūros istorijos kursą ketino skaityti visiems trims kursams⁵². Paskaitų programa išdėstyta chronologine tvarka: pirmaisiais metais – nuo Žygimanto Senojo iki Zigmanto Vazos, antraisiais – iki XVIII a., trečiaisiais – visas likęs laikotarpis. Kiekviename kurse pateikiami žymiausi to meto poetai, oratoriai ir istorikai. Trečiajame kurse klierikai buvo supažindinami su poetais Ignotu Krasickiu (Krasicki), Prancišku Karpinskiu (Karpiński), Stanislovu Trembeckiu (Trembecki), oratoriais Sebastijonu Lachovskiu (Lachowski), Gžegožu Piramovičiumi (Piramowicz), Mykolu Karpavičiumi (Karpowicz), Vilhelmu Kalinskiu (Kaliński), istorikais Adomu Naruševičiumi (Naruszewicz), Jonu Albertrandžiu (Albertrandi), Vincentu Skšetuskiu (Skrzetuski), Tadu Čackiu (Czacki) ir kt. Ar L. Borovskis skaitė paskaitas apie savo mokinio A. Mickevičiaus kūrybą, sunku pasakyti.

Iki 1840-1841 mokslo metų pradžios lenkų literatūros istorija buvo dėstoma po keturias valandas per savaitę, vėliau – tik po dvi valandas trečiajam ir ketvirtajam kursui.

Visuotinė ir Rusijos istorija. Plačiausiai šios disciplinos dėstymo planas pateiktas pirmojoje, t. y. 1834 m., programoje. P. Kukolnikas tikėjosi, kad visuotinė ir Rusijos istorija bus skaitoma visus trejus metus, tačiau tiek iki reformos, tiek po jos Akademijos valdžia ją leido dėstyti tik vienus metus po dvi savaitines valandas, o nuo 1841 – 1842 mokslo metų – po keturias. Pats kurso platumas riboja dėstymą. Vargu ar įmanoma nuosekliai išdėstyti visuotinę ir Rusijos istoriją per vienus metus, juo labiau kad net vadovėlių trūko. 1836 m. rudenį P. Kukolnikas rektoriui pranešė, kad Peterburge reikia nupirkti 46 egzempliorius Johanno Schrecho „Visuotinės istorijos“⁵³ ir 40 egzempliorių sutrumpintos „Rusijos istorijos“, nes auklėtinių mokymo lygis neatitinka „vyriausybės siekiamų rezultatų“⁵⁴. Beje,

⁵² *Conspectus praelectionum...* [1834 – 1837], PCVIA, f. 46, ap. 1, b. 399, l. 55.

⁵³ И. М. Шрекк, *Превняя и новая всеобщая история*, ч. 1 – 3, Спб., 1836.

⁵⁴ P. Kukolniko 1836 m. rugsėjo 10 d. pranešimas rektoriui, PCVIA, f. 46, ap. 4, b. 22, l. 105.